

Ämne	Yttrande över SOU 2017: 60 Nästa steg? – Förslag för en stärkt minoritetspolitik.	Datum	2017-10-11
Till	Kulturdepartementet		Ku2017/01534/DI SK
		Sidor	4

Sammanfattning

Utredaren refererar vid ett flertal tillfällen till Forum för levande historias verksamhet, framför allt i de avsnitt som behandlar utbildningsväsende och läromedel.

Myndigheten Forum för levande historias har uppdraget att vara ett nationellt forum som med utgångspunkt i Förintelsen ska främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter.

Statens minoritetspolitik är en av indikatorerna på samhällets ambitionsnivå för demokrati, mänskliga rättigheter och tolerans. Med uppdraget att arbeta med utgångspunkt i Förintelsen följer ett perspektiv baserat på erfarenheter från faran i att samhället bortser från att ta tillvarata den rikedom som dess kulturarv fått genom inflytandet från dess olika minoriteter.

Myndighetens uppdrag innefattar inte explicit att främja medvetenheten om Sveriges nationella minoriteter eller att specifikt lyfta fram de rättigheter som dessa grupper har. Vi menar dock att det är adekvat att räkna med Forum för levande historia som en av de myndigheter vars uppdrag ändå tangerar till, och bidrar till, sådant främjande.

Forum för levande historias uppdrag

Vi vill i sammanhanget påtala ett litet sakfel i utredarens beskrivning av Forum för levande historias uppdrag (sid. 241). Utredningen menar att myndigheten sedan starten har ett uppdrag att belysa antisemitism, framför allt mot bakgrund av Förintelsen. Vidare hävdas att myndighetens uppdrag sedan dess har utökats till att omfatta arbete för demokrati och alla människors lika värde. Detta är inte helt korrekt. Värt att notera är att ordet antisemitism inte förekommer i myndighetens uppdragsbeskrivning. Myndighetens uppdrag har inte ”senare utökats till” att omfatta arbete för demokrati och alla människors lika värde utan just detta har varit del av myndighetens instruktion sedan dess tillkomst, år 2003.

Samråd – ett viktigt verktyg

Med reservation för att myndigheten inte har expertis på rättsliga frågor gällande minoriteterna vill vi ändå framföra att vi ser positivt på förslaget att det i minoritetslagen ska anges att samråd innebär *en strukturerad dialog* mellan myndigheter och de nationella minoriteterna i syfte att de nationella minoriteternas behov och synpunkter ska

kunna beaktas i beslutsfattandet. Vi stödjer även förslaget att uttrycket ”representanter för” bör tas bort ur lagen.

Forum för levande historia ser även positivt på förslaget att ge uppföljningsmyndigheten och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ansvar för att stärka minoritetsorganisationernas förutsättningar att utöva inflytande genom utbildning och andra kunskapshöjande åtgärder.

Skolans roll

Vi stödjer att utredaren påpekar bristen på krav på lärarutbildningarna gällande lärande om de nationella minoriteterna, vi stödjer förslaget att Skolverket bör få i uppdrag att vidta kunskapshöjande insatser inom skolan gällande de nationella minoriteterna. Forum för levande historia hade under många år haft skolan som huvudsaklig målgrupp, därför finns inom myndigheten god kännedom om skolan. Forum för levande historia vidtog under 2015 en granskning av läromedel med fokus på rasism, främlingsfientlighet och intolerans. I det arbetet har vi erfarit att det finns anledning att vara medveten om risken för vissa fällor i ambitionen att visa på oförrätt som samhället begått mot vissa grupper i samhället.

Det är en grannliga uppgift att producera läromedel som bidrar till öppenhet och positiva attityder gentemot minoritetsgrupper. Inte sällan ser vi pedagogiskt material som ger utrymme för skildringar av de oförrätter som majoritetssamhället utsatt gruppen för medan mycket lite fakta ges om gruppens kultur och hur gruppens existens i det svenska samhället blivit en del av det svenska kulturarvet. I ett sådant sätt att skildra minoritetsgruppen finns en risk i form av stigmatisering av minoriteten i kombination med framkallande av skuld känslor och försvarsmekanismer hos majoriteten. Att i hög grad fokusera på minoritetsgruppen som offer kan i vissa fall leda fel och vara kontraproduktivt. Det är viktigt att läromedel som produceras baseras på läroplaner och tas fram utifrån didaktisk/pedagogisk vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet inom skolväsendet.

Vi vill även framföra en kommentar till avsnittet 11.3.2, om förbättrade kunskaper bland lärarna. Principiellt stödjer vi förslaget gällande Färdighet och förmåga, men ställer oss undrande till varför utredaren i detta sammanhang skriver ”i synnerhet” i stället för ”även de nationella minoriteternas rättigheter” eftersom de nationella minoriteternas rättigheter inte är överordnade de mänskliga rättigheterna utan snarare en vital del av dem.

Vidare ser Forum för levande historia positivt på förslaget (11.3.2) att se över möjligheterna att införa ett krav på kunskap om de nationella minoriteterna och deras rättigheter i examensmålen för förskollärare, grundskollärare och ämneslärare. Vi ställer oss också bakom förslaget att Skolverket bör få i uppdrag att vidta kunskapshöjande

insatser i skolan om de nationella minoriteterna. I uppdraget ska ingå att genomföra fortbildning kring de nationella minoriteternas historia, rättigheter och situation.

Avseende den föreslagna delen av fortbildningen som berör de nationella minoriteternas historia är Forum för levande historia, mot bakgrund av myndighetens uppdrag, gärna en samrådspart.

Läromedel

Myndighetens granskning av läroböcker med fokus på rasism, främlingsfientlighet och intolerans som myndigheten presenterade under hösten 2016 nämns. I samma kapitel nämns även Forum för levande historia som en aktör som jämte andra aktörer, exempelvis UR, producerar utbildningsmaterial riktade till skolan. I texten nämns även det speciella uppdrag om rasism som Forum för levande historia har att fortbilda kring rasism i utbildningssektorn och som innefattar samverkan med Skolverket för bland annat fortbildningsaktiviteter.

Vi vill här kommentera en formulering som vi finner i utredningen gällande det faktum att det ofta i de vanligaste läroböckerna saknas innehåll om de nationella minoriteterna, sid. 237: ”Delvis kan detta förklaras med [...] att det i de vanligaste läroböckerna ofta nästan helt saknas innehåll om de nationella minoriteterna”.

Baserat på den genomgång som vår myndighet gjort instämmer vi endast delvis i detta. De flesta läromedel, framför allt i samhällskunskap, behandlar de nationella minoriteterna. Däremot är det väldigt stor skillnad mellan t ex samerna som i regel får mycket uppmärksamhet och sverigefinnarna eller tornedalingarna som knappt behandlas alls.

Forum för levande historia ser positivt på förslaget att ge Skolverket ett särskilt uppdrag att genomföra granskning av läromedel med avseende på hur de nationella minoriteterna och deras rättigheter framställs i läromedel som används i undervisning. Till detta arbete kan möjligen Forum för levande historias *En granskning av läroböcker i samhällskunskap och historia för åk 7–9* utgöra ett inspirerande underlag. I granskningen har läroböcker analyserats utifrån hur de behandlar rasism, främlingsfientlighet och intolerans.

Lokalt ansvar för att främja medvetenhet om minoritetspolitiken

Forum för levande historia ser positivt på förslaget att införa en skyldighet för samtliga landets kommuner och landsting att anta dokumenterade mål och riktlinjer för det minoritetspolitiska arbetet samt att nämnda aktörer ska vara skyldiga att på begäran lämna uppgift om mål och riktlinjer till uppföljningsmyndighet. Det finns ett värde i att ansvaret för, och därmed medvetenheten om, de nationella minoriteternas rättigheter, förtydligas på den lokala och regionala nivån i samhället.

Minoriteternas villkor i mötet med samhällets representanter

Samrådsskyldigheten är central för förverkligandet av en god minoritetspolitik. En viktig faktor i sammanhanget är, vilket utredaren uppger, att 40% av de tillfrågade i en undersökning bland minoritetsgrupperna från uppföljningsmyndigheterna uppgivit att det saknas ekonomiska resurser för att delta i samråd.

Vi sympatiserar med utredarens insikt i de svårigheter som minoritetsgrupperna i många fall har att ta tillvara sina rättigheter då många av dessa grupper arbetar med huvudsakligen frivilliga krafter och har brist på både medel och ibland även den sorts kompetens som krävs i samråd med myndigheter. Få organisationer har anställda utan det mesta av representationen och övriga aktiviteter sker på frivillig basis. Vi ställer oss bakom att de statliga bidragen till minoriteternas organisationer bör mot bakgrund av detta ses över. Forum för levande historia ser positivt på förslaget att höja statsbidraget till nationella minoritetsorganisationer.

Forum för levande historia ser vidare positivt på förslaget att ge Folkbildningsrådet i uppdrag att utarbeta en handlingsplan för ökad medvetenhet om de nationella minoriteterna och deras rättigheter inom folkbildningen samt förslaget att ett tillägg om att beakta nationella minoriteters rättigheter bör göras i examensmålen för folkhögskollärare (avsnitt 11.3.3)

I detta ärende har överintendent Ingrid Lomfors, i samarbete med avdelningschef Caroline Källner beslutat. Eva Fried har varit föredragande. I ärendets handläggning har också Oscar Österberg, Mikael Almén och Joakim von Scheele deltagit.